

Slaghackning av betade strandängar

Resultat från ett försök vid Lillöområdet, nedre Helgeån, hösten 1990

Improving habitats with flail foraging harvester

Meddelande nr 2 från Nedre Helgeåns Fågelstation

Hans Cronert

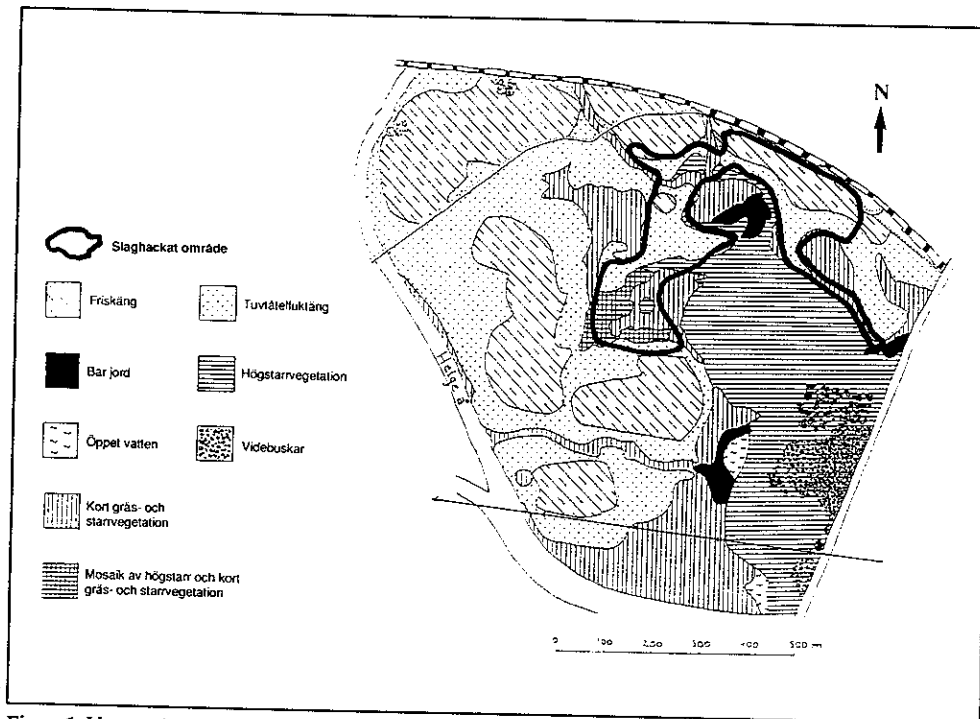
Lillöområdet utgör ett av de mest värdefulla strandängsområdena i våtmarkerna utmed nedre Helgeån. Det består av Isterån och Blackan och är beläget omedelbart nordväst om Kristianstads centrum. Här häckar flera arter hävdberoende vadare och änder, t.ex. rödspov, kärrsnäppa, skedand och ärta. Det är också ett viktigt rastområde för änder och gäss. Denna uppsats redogör för arbetet med att förbättra häckningsbetingelserna för en rad trängda strandängsarter.

Isterån, som är Lillöområdets fågelrikaste del, uppfyller alla krav som kan ställas på en bra vadarstrandäng. Ytan är stor, cirka 90 hektar, och här betas omkring 130 ungnöt och 10 hästar från början av maj till slutet av oktober. Förekomsten av höga träd och högvuxna buskar är begränsad, och området innehåller också den nivågradient som är så viktig för att tillgodose de häckande fåglarnas krav på häcknings- och födosöksområden.

De högst belägna delarna, vilka sällan översvämmas, utgörs av i huvudsak kortbetad frisk-äng, som är boplatsmiljö för bl.a. tofsvipan. Friskängen övergår nedåt i tuvtåtefukt-äng, ofta boplatsmiljö för bl.a. brushane, rödbena, rödspov och skedand. Nedanför denna utbreder sig låggräsområden, bestående av bl.a. mannagräs och kärrkavle, vilka är viktiga födosöksområden för vadarungar av olika slag. Inom låggräsområdena finns upptramp-

de partier med blottad jord. Här finns också viktiga mosaikartade avsnitt med inslag av tuvtåtel och vasstarr. Låggräsområdena avlöses i de lägst belägna delarna av högvuxen vasstarr. Vasstarrområdet betas inte så intensivt av kreaturen, men genom att dessa rör sig mycket bland vasstarran under eftersommaren, när det är förhållandevis torrt, har en kraftig tuvbildning med upptrampade partier mellan tuvorna uppstått. Under senvåren/försommaren, när det fortfarande står vatten mellan tuvorna, uppehåller sig gärna andkullar här. Vegetationszoneringen på Isterån framgår av figur.

Under senare år verkar hävden ha varit något för svag inom området. Det har inneburit att det har blivit allt tätare med tuvor inom tuvtåtefuktängarna plus att tuvorna har vuxit i storlek och höjd. Följden har blivit försämrade boplatsmiljö för de hävdberoende vadarna.

Figur 1. Vegetationskarta över Istaernäset (framtagen av Jörgen Andersson 1990 på uppdrag av SNV). På kartan har inlagts den yta inom vilken slåghackning utfördes förhösten 1990.
Vegetation map over the study area. The flail foraging harvest has been carried out inside the marked area.

Metoder

Ett av målen med det under hösten 1989 startade projektet Kristianstads Vattenrikes arbete är att förbättra häckningsbetingelserna för idag alltmer trängda, hävdberoende vadararter som rödspov, brushane och kärnsnäppa. En åtgärd som vi bedömt angelägen att pröva är slåghackning av områden beväxna med tät tuvad och grovvuxen tuvtätel. Vid slåghackningen finfördelas allt gräs, fjolårsgräs, förna, tuvsocklar m.m. som sticker upp mer än ca 5 cm över markytan. Utöver att slåghackningen medför en jämnare yta med relativt kortvuxen vegetation inför nästa års häckningssäsong, blir tuvtäteln och eventuellt gräs mellan tuvtäteltuvorna mer betestillgängligt. Genom att först slåghacka och sedan försöka öka betesbälgningen kan man förhoppningsvis bryta "igenväxningstrender" och öppna upp "tuvtätel-impediment".

Genom att mindre delar av Istaernäset slåghackades under förhösten 1990 och området häckfågelinventerades både under 1990 och 1991, har det blivit möjligt att försöka utvärdera effekterna av denna typ av åtgärd.

Den slåghackade ytan uppgick till cirka 8 ha och bestod fr.a. av tuvtätelfuktäng och mindre partier vasstarr. Det avslagna materialet samlades inte upp. Slåghackningen bekostades med medel från Världsnaturfonden och Kristianstads kommuns parkförvaltning. Arbetet utfördes av betesarrendatorn och parkförvaltningen.

Under 1990 och 1991 inventerades förekomsten av bland annat häckande vadare av Thomas Lindblad respektive Greger Flyckt, Nordöstra Skånes Fågelklubb. Revirkarteringsmetoden användes.

Resultat

Vid utvärderingen av slaghackningens effekter har använts häckningsresultaten från de tre vanligaste hävdberoende vadararterna på Isternäset: rödspoven, tofsvipan och rödbenan.

Av tabellen nedan framgår att rödspoven och tofsvipan häckade med ungefär lika många par på Isternäset under de båda inventeringssäsongerna. Rödbenan var fåtaligare under 1991. Inom den yta som slaghackades märktes en påfallande ökning av antalet och andelen rödspovs- och tofsvipepar. Andelen ökade från mindre än 30 % till mer än 60 % av antalet par på Isternäset. För rödbenans del kan ingen förändring orsakad av slaghackningen utläsas.

Nu kan det naturligtvis resas invändningar av olika slag mot dessa slutsatser. Det var t.ex. blötare våren 1990 än 1991, vilket bl.a. resulterade i ett betydligt högre antal par av skedand och årta på Isternäset det förstnämnda året. Därför kunde fåglarna möjligen ha valt att placera reviren på olika platser utefter fuktighetsgradienten de olika åren. Tittar man närmare på var tofsvipe- och rödspovreviren var placerade, så visar det sig att de platser som valdes 1991, om fuktighets- och översvämningförhållandena varit styrande, även skulle ha kunnat utnyttjas under 1990.

Det går inte att med en gång hävda att den utförda slaghackningen haft positiva effekter.

Tabell 1. Antal par av rödspov, tofsvipa och rödbena 1990 och 1991 på Isternäset samt antal och procentuell andel (inom parentes) par inom den yta som slaghackades förhösten 1990.

No. of pairs of Black-tailed Godwit *Limosa limosa*, Lapwing *Vanellus vanellus* and Redshank *Tringa totanus* at the study area in 1990 and 1991. The figures to the right show the number (and %) inside the harvested area.

	Hela Isternäset		Inom den slaghackade ytan	
	1990	1991	1990	1991
Rödspov <i>Limosa limosa</i>	4-7	5	0-2 (0-30%)	3 (60%)
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	9	8-10	2 (22%)	7 (ca 75%)
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	10-12	7-8	2 (c 18%)	1 (ca 15%)

Diskussion

Slaghackningen innebar inte att antalet par av rödspov och tofsvipa på Isternäset ökade mellan två säsonger. Däremot utövade uppenbarligen den slaghackade ytan stor attraktionskraft på dessa arter och andelen par mer än fördubblades. Speciellt tofsvipan, men även rödspoven, föredrar att häcka i vegetation som är relativt kortvuxen (åtminstone vid häckningens inledning) och som saknar tätt och högvuxet fjolårsgräs.

Den uteblivna reaktionen för rödbenans del var också förväntad. Den har inte samma krav på hävden som de båda andra arterna. Av dessa tre vadare är rödbenen ofta den som sist överger en strandäng, när den börjar falla i vanhävd.

Tofsvipan föredrog att häcka inom det slaghackade området. Foto: Jens B Bruun

För att kunna göra det krävs betydligt mer ingående och undersökningar utförda under längre tid. De ovan presenterade resultaten utgör däremot en stark indikation på att slaghackning i tuvtåtel förvuxna strandängar kan vara en gångbar metod för att gynna hävdberoende vadare.

Det skulle vara värdefullt att få kunskap om varaktigheten av åtgärden. Under hösten 1991 har ytterligare strandängsavsnitt på Isternäset slaghackats. Dessutom har de mest tuvade partierna som slogs 1990 även slagits under 1991. Detta förändrar förutsättningarna och gör att framtida inventeringsresultat inte blir jämförbara med siffrorna från 1990-91.

Summary

This report sums up attempts at improving the habitat for a number of species within cattle-grazed wet grasslands along the Helgeå river, northwestern Scania. Because of a decrease in the number of grazing cattle, the grasslands

had become overgrown and less attractive to threatened species like Dunlin, Black-tailed Godwit, Ruff, Shoveller and Garganey.

A flail foraging harvester was used to keep the vegetation down to about 2 inches above ground level. The harvested area was obviously more attractive to Lapwings and Black-tailed Godwits than the surrounding meadows, during the breeding season following the harvesting. The overall number of breeding pairs of Lapwing and Black-tailed Godwits for the whole area did not increase, but the proportion of pairs breeding within the harvested patch rose from 30 to 60 per cent. It is, of course, too soon to draw definitive conclusions, but the use of a flail foraging harvester continues.

Hans Cronert

Naturvård - Kristianstads Vattenrike, Länsstyrelsen i Kristianstads län, 291 86 Kristianstad